

**Galvenie principi kvalitātes
veicināšanai iekļaujošā izglītībā
Ieteikumi praksei**

GALVENIE PRINCIPI KVALITĀTES VEICINĀŠANAI IEKĻAUJOŠĀ IZGLĪTĪBĀ

Ieteikumi praksei

Eiropas speciālās izglītības attīstības aģentūra

Eiropas speciālās izglītības aģentūra ir neatkarīga un pašregulējoša organizācija, kuru atbalsta Aģentūras dalībvalstis un Eiropas institūcijas (Komisija un Parlaments).

Šajā dokumentā atspoguļotie viedokļi var neatbilst Aģentūras, tās dalībvalstu vai Eiropas Komisijas oficiālajiem viedokļiem. Eiropas Komisija neatbild par šajā dokumentā atrodamās informācijas iespējamo izmantošanu.

Dokumentu ir atļauts citēt skaidri norādot informācijas avotu. Atsauce uz šo ziņojumu ir: Eiropas speciālās izglītības attīstības aģentūra (2011.) *Galvenie principi kvalitātes veicināšanai iekļaujošā izglītībā – Ieteikumi praksei*, Odense, Dānija: Eiropas speciālās izglītības attīstības aģentūra

Šis ziņojums ir pieejams pilnīgi manipulējamos formātos un 21 valodā, lai nodrošinātu labāku pieeju informācijai. Elektroniskās šī ziņojuma versijas ir pieejamas Aģentūras tīmekļa vietnē: www.european-agency.org

Šo ziņojumu sagatavoja:

Džordžs Borgs (George Borg), Maltas Pārstāvju padomes

Džons Hanterš (John Hunter), Lielbritānijas (Ziemeļīrijas) Pārstāvju padomes loceklis

Brindisa Zigurjonsdotira (Bryndis Sigurjónsdóttir), Islandes nacionālā koordinatore

Simona Dalesio (Simona D'Alessio), Aģentūras darbiniece

Aģentūras darbinieces Veritijas Donelī (Verity Donnelly) redakcija

Danielas Demetrovas (Daniela Demeterová), Čehijas Republika, vāka ilustrācija

ISBN: 978-87-7110-307-6 (elektroniski) ISBN: 978-87-7110-286-4 (iespiesti)

© **European Agency for Development in Special Needs Education 2011**

Sekretariāts
Østre Stationsvej 33
DK-5000 Odense C Denmark
Tālrunis: +45 64 41 00 20
secretariat@european-agency.org

Briseles Birojs
3 Avenue Palmerston
BE-1000 Brussels Belgium
Tālrunis: +32 2 280 33 59
brussels.office@european-agency.org

www.european-agency.org

Education and Culture DG

Lifelong Learning Programme

Šī dokumenta izdošanu ir atbalstījis Eiropas Komisijas Izglītības un kultūras ģenerāldirektorāts:
http://ec.europa.eu/dgs/education_culture/index_en.htm

SATURS

PRIEKŠVārds	5
1. IEVADS	7
1.1 Jomas konteksts	7
2. VISU IZGLĪTOJAMO LĪDZDALĪBAS PAPLAŠINĀŠANA	9
3. GALVENIE PRINCIPI IEKĻAUJOSĀS PRAKSES VEICINĀŠANAI	13
3.1 Izglītojamo viedokļu uzklaušīšana.....	13
3.2 Izglītojamo aktīva līdzdalība.....	13
3.3 Pozitīva skolotāju attieksme.....	14
3.4 Efektīvas skolotāju prasmes	15
3.5 Mērķtiecīga skolas vadība	16
3.6 Saskaņoti starpnozaru pakalpojumi	17
4. NOSLĒGUMA KOMENTĀRI	19
5. PAPILDU INFORMĀCIJA	20
5.1 Aģentūras resursi.....	20
5.2 Citi resursi.....	21

PRIEKŠVārds

Pirmā ziņojuma no sērijas „Galvenie principi” pamatā bija Aģentūras publikācijas līdz 2003.gadam. Nākamais pārskats par Aģentūras darbu tika publicēts 2009.gadā dokumentā *Galvenie principi kvalitātes veicināšanai iekļaujošā izglītībā – Rekomendācijas politikas veidotājiem*. Abas publikācijas sniedza Aģentūras tematiskajā darbā svarīgāko iegūto datu sintēzi par atbalstu iekļaujošas politikas attīstībā.

2007.gadā Aģentūras pārstāvji vienojās, ka šāda apkopojoša informācija tiks publicēta regulāri. Viņi arī vienojās, ka šis darbs neattieksies tikai uz politiku, bet atspoguļos arī galvenos prakses principus. Līdz ar to, šis dokuments apskata Aģentūras darbu no 2003.gada, lai sniegtu iekļaujošas prakses principu kopsavilkumu, kas pierādās tematiskajos projektos visās dalībvalstīs. Pilns apskatīto dokumentu saraksts ir apskatāms piektajā nodaļā.

Šīs rekomendācijas, kuras izstrādājuši politikas veidotāji gan politikas veidotājiem, gan praktiķiem, atspoguļo svarīgas idejas, kas nepieciešamas praksei. Ir cerība, ka tās kopā ar 2009.gada publikāciju palīdzēs visiem tiem, kuri nodrošina vadību izglītībā, lai veicinātu iekļaujošāku izglītības sistēmu veidošanos visā Eiropā.

Pierādījumi no Aģentūras tematiskajām publikācijām, kuri ir pamatā šajā dokumentā aprakstītajiem prakses principiem ir izteikti matrices formā. To un pilnīgu informāciju par šo darbu var atrast: <http://www.european-agency.org/agency-projects/key-principles>

Kors Meijers (Cor Meijer)

Eiropas speciālās izglītības attīstības aģentūras direktors

1. IEVADS

Aģentūras „Galveno principu” ziņojumi, kuri publicēti 2003.un 2009.gadā akcentēja rekomendācijas, kuras attiecas uz izglītības politikas aspektiem, kas ir efektīvi izglītojamo ar dažāda veida speciālās izglītības vajadzībām iekļaušanas atbalstam un kas apstiprina kvalitatīvas izglītības visiem principus. Šis dokuments atsaucas uz Aģentūras darba pierādījumiem kopš 2003.gada un apkopo galvenos principus praksei, kura ir būtiska kvalitatīva atbalsta sniegšanai izglītojamiem ar dažādām vajadzībām vispārīzglītojošā vidē.

1.1 Jomas konteksts

Daži nozīmīgi Eiropas un starptautiskie iekļaujošas izglītības pamatprincipi ir atrodami: <http://www.european-agency.org/agency-projects/key-principles/a-european-and-international-approach-to-inclusive-education>. Vairākas nesenās publikācijas arī akcentē nepieciešamību skolām uzlabot savu darbu visu izglītojamo mācību procesa nodrošināšanai vietējā pašvaldībā, kā arī sagatavot vidi šim darbam.

Pamatojoties uz UNESCO *Politikas vadlīnijām par iekļaušanu izglītībā* (2009.), arvien biežāk tiek atdzīts, ka iekļaušana un kvalitāte ir ekvivalenti – iekļaujošs ētoss var sniegt ievērojamu ieguldījumu izglītības kvalitātē visiem izglītojamiem. Iekļaujošas izglītības loma daudz taisnīgākas, vienlīdzīgas un demokrātiskas sabiedrības veidošanā, kurā tiek novērtēta dažādība, kļūst arvien nozīmīgāka. Šāda attīstība ietver tādus principus kā vienādas iespējas, diskriminācijas izskaušanu un universālu pieeju, kā arī nepieciešamību ņemt vērā individuālas izglītojamo vajadzības, īpaši to, kuri ir sociālās atstumtības un marginalizācijas riska grupā.

Eiropas Savienības Padome (2009.) uzsver, ka: „Izglītībai jāveicina starpkultūru kompetences, demokrātiskas vērtības un cieņa pret pamattiesībām un vidi, kā arī jācīnās ar visiem diskriminācijas veidiem, nodrošinot visiem jauniešiem pozitīvas saskarsmes iespējas ar dažādas izcelsmes vienaudžiem” (3 lp.).

Šo saikni nostiprina *Ministru Padomes secinājumi par izglītības un apmācības sociālo dimensiju* (2010.), kuri nosaka, ka Eiropas Savienības izglītības sistēmām jānodrošina taisnīgums un izcilība, un

jāapzinās, ka izglītības sasniegumu un galveno kompetenču uzlabošana visiem, ir būtiski ne tikai ekonomiskai izaugsmei un konkurētspējai, bet arī nabadzības mazināšanai un sociālas iekļaušanas veicināšanai.

Definējot taisnīgumu, Eiropas Kopienu komisija (2006.) nosaka, ka tā ir: „... pakāpe, kurā indivīdi var izmantot izglītību un apmācību, iespēju, pieejamības, attieksmes un rezultātu izteiksmē” (2 lp.). OECD (2007.) saista taisnīgumu ar godīgumu un nosaka, ka personiskiem un sociāliem apstākļiem nav jābūt šķērslim, lai sasniegtu izglītības potenciālu.

Apvienoto Nāciju Organizācijas konvencija par personu ar invaliditāti tiesībām (2006.) un īpaši 24.pants par izglītību arī atbalsta iekļaujošu izglītību, un kopā ar Izvēles protokolu to ir ratificējušas daudzas Aģentūras dalībvalstīs un Eiropas Savienība (Skatīt: <http://www.un.org/disabilities/latest.asp?id=169>). Eiropas Savienības funkcionālo traucējumu stratēģijas 2010.–2020.gadam mērķis ir sakārtot ES politiku atbilstoši minētajai Apvienoto Nāciju Organizācijas konvencijai.

Pasaules ziņojums par traucējumiem (2011.) akcentē, ka atbilstoša vispārizglītojošo skolu skolotāja sagatavošana ir būtiska, ja viņi vēlas būt pārliecināti un kompetenti, lai mācītu bērnus ar daudzveidīgām izglītības vajadzībām. Ziņojums nosaka, ka skolotāju izglītības programmām jābūt par attieksmēm un vērtībām, nevis tikai par zināšanām un prasmēm.

Iekļaušana ir plaši apspriests jautājums Aģentūras dalībvalstīs un, lai arī ir dažādas pieejas izglītojamo daudzveidīgo vajadzību nodrošināšanā, galvenokārt tiem, kuriem nepieciešams papildu atbalsts speciālo izglītības vajadzību un funkcionālo traucējumu dēļ, ir arī daudz līdzīgu elementu, kuri akcentē visu izglītojamo sasniegumu uzlabošanu. Nākamā nodaļa iezīmē pamatu uz pierādījumiem balstītas prakses principiem, kas izriet no Aģentūras darba, kurš atspoguļots trešajā nodaļā.

---

2. VISU IZGLĪTOJAMO LĪDZDALĪBAS PAPLAŠINĀŠANA

Galvenais princips, kas tika noteikts publikācijā *Galvenie principi kvalitātes veicināšanai iekļaujošā izglītībā* (2009.), bija izglītojamo plašāka līdzdalība, lai palielinātu izglītības iespējas visiem. Tika izceltas vairākas savstarpēji saistītās tēmas:

- izglītība un profesionālā pilnveide par iekļaujošu izglītību visiem skolotājiem;
- organizatoriska kultūra un ētoss, kas veicina iekļaušanu;
- atbalsta struktūras organizētas tā, lai atbalstītu iekļaušanu;
- elastīgas resursu sistēmas, kas veicina iekļaušanu;
- politika, kas veicina iekļaušanu;
- normatīvais regulējums, kas sekmē iekļaušanu.

Šīs tēmas nodrošina pamatu prakses principiem, kurus identificējuši Aģentūras tematiskie projekti un kuri ir atspoguļoti šajā dokumentā. Līdz ar to, tie tiek sīkāk apspriesti.

Kā apgalvots ievadā, iekļaušana šobrīd tiek saprasta kā cilvēku tiesību jautājums, kurš attiecas uz plašāku izglītojamo loku, ne tikai uz izglītojamiem ar speciālām izglītības vajadzībām. Kā 2011.gada Aģentūras ziņojums *Līdzdalība iekļaujošajā izglītībā – indikatoru veidošanas struktūra* nosaka, daudzi izglītojamie, lai arī atrodas skolā, nepiedalās mācību procesā un pamet skolu ar tikai dažiem pozitīviem rezultātiem. Aktīva līdzdalība visos skolas dzīves aspektos ir svarīga, ja izglītojamie vēlas turpināt izglītošanos un iegūt maksimālu labumu no mācīšanās dzīvei, darbam un globālai pilsonībai.

Runājot par priekšlaicīgu skolas pamešanu Eiropas Savienības Padome (2011.) nosaka, ka: „Politikas pasākumi, kuriem var būt nozīme, ietvert labāku agrīnā vecumposma izglītību, pilnveidotas mācību programmas, uzlabotu skolotāju izglītību, inovatīvas mācību metodes, individuālu atbalstu – īpaši grupām no nelabvēlīgas vides, ieskaitot migrantus un Romu tautības pārstāvjus – un ciešāku sadarbību ar ģimenēm un vietējo sabiedrību” (2 lp.). Veidojot efektīvu sadarbību, skolām ir arvien vairāk var pozitīvi ietekmēt apstākļus, kuri ir ārpus skolas, uzlabojot atbalstu izglītojamiem un viņu ģimenēm.

Nesenās Aģentūras publikācijas *Iekļaujošas vērtēšanas īstenošana* (2009.) un *Skolotāju izglītība iekļaušanai* (2011.) uzsver, ka skolotājiem nepieciešams laiks profesionālai refleksijai un konstatē, ka skolotājiem un izglītojamiem jāizveido pozitīva domāšana, pieņemot, ka izaicinājumi un kļūdas ir turpmākas izglītošanās iespējas. Visās izglītības vidēs daudzveidība ir jāpieņem un jāuztver kā vērtība, bet dažādību ir jāuzskata par mācīšanās resursu. Ir skaidrs, ka sākotnējai skolotāju izglītībai un profesionālai pilnveidei ir svarīga loma skolotāju pozitīvas attieksmes, kā arī zināšanu un prasmju veidošanā.

Publikācija *Vērtēšana iekļaujošā vidē* (2007.) akcentē skolas vadības svarīgo lomu iekļaujošas izglītības attīstībā. Lai arī skolotāji ir vadītāji savās klasēs un var ietekmēt mācīšanu un mācīšanos, tie nevar garantēt iekļaujošas prakses attīstību, ja skolas vadības komanda neatbalsta viņu darbu un nepārtrauktu profesionālo pilnveidi. Skolu vadībai jāveido apstākļi iekļaujošai attīstībai, izmantojot stipru attiecību veidošanu un sadarbību, komandas darbu, pētījumus un inovācijas.

Pozitīvā skolas ētosā izglītojamie tiek uzklausti un aktīvi iesaistīti savā novērtēšanā un izglītības procesā, kā tas tiek atspoguļots publikācijā *Jaunās balsis: Nodrošinot dažādību izglītībā* (2008.). *Pasaules ziņojums par funkcionāliem traucējumiem* (2011.) arī akcentē domu, ka jāuzklausa izglītojamo ar funkcionāliem traucējumiem viedokļi. Lai tas notiktu, izglītojamiem jādod virkne iespēju piekļūt informācijai (piemēram, izmantojot atbilstošas komunikācijas metodes) un tad jāpalīdz apstrādāt šī informācija, kā arī jāpalīdz organizēt idejas un sniegt atbildes jēgpilnā veidā.

Aģentūras ziņojums *Vērtēšana iekļaujošā vidē* (2007.) parāda, ka skolotāji arvien biežāk mācību procesā darbojas kā padomdevēji un palīgi. Vērtēšana kļūst par būtisku mācīšanās procesa daļu, kurā izglītojamie parāda savas priekšrocības, intereses un šķēršļus mācību procesam. Aģentūras publikācijas *Speciālā izglītība Eiropā* (2003.) un *Multikulturālā daudzveidība un speciālo vajadzību izglītība* (2009.) tālāk uzsver šādas individualizētas pieejas nozīmi, bet ziņojums *Informācijas komunikācijas tehnoloģijas (IKT) personām ar funkcionāliem traucējumiem izglītībā* (2011.) (kopīga publikācija ar UNESCO Izglītības informāciju tehnoloģiju institūtu (IITE)) uzsver to, kā informācijas un komunikācijas tehnoloģijas var būt spēcīgs instruments individualizētu mācību pieeju atbalstā.

Speciālās izglītības vide var kļūt par nozīmīgu partneri iekļaujošas prakses attīstībā. Šāda vide, kļūstot par resursu nodrošinātāju, var veicināt profesionālās pieredzes apmaiņu, izmantojot profesionālos tīklus un dialogu, tādā veidā palielinot visu skolu spēju risināt daudzveidīgas vajadzības. Publikācija *Speciālās izglītības vajadzības Eiropā – Tematiskā publikācija* (2003.) uzskata, ka šāda prakse uzlabotu visiem izglītojamiem sniegto atbalstu.

Izglītojamiem un ģimenēm, kurām nepieciešama papildu palīdzība, jābūt iespējai piekļūt saskaņotiem plāniem, lai nodrošinātu atbilstošus, pieejamus un saturīgus pakalpojumus, kas atbilst viņu vajadzībām un sniedz pozitīvus ilgtermiņa rezultātus. Kā noteikts dokumentā *Agrīnā iejaušanās: Progress un attīstības tendences 2005.–2010.gads* (2010.), skolām un visu nozaru atbalsta sniedzējiem cieši jāsadarbojas, lai risinātu izglītojamo un viņu ģimeņu vajadzības visās vietējās pašvaldībās. Ieguldījums agrīnā vecumposma pakalpojumos un agrīnā atbalstā visiem izglītojamiem ir jāskata ilgtermiņā, samazinot nepieciešamo pakalpojumu sniedzēju palīdzību izglītojamiem turpmākajā dzīvē. 2011.gada ziņojums *IKT personu ar funkcionāliem traucējumiem izglītībā* uzsver ģimeņu iesaistīšanas nozīmi instrumentu un pieeju izstrādē, kuras var tikt izmantotas mācību procesā un mājas situācijās, kā nepārtrauktu un saskaņotu pieeju.

Dokuments *Iekļaujošas vērtēšanas īstenošana* (2009.) apraksta pāreju no daudznozaru uz starpnozaru darbu, kurā tiek integrētas zināšanas un perspektīvas no dažādām profesionālajām jomām, lai problēmas aplūkotu holistiski un lai nodrošinātu daudz elastīgākas atbalsta iespējas. Šādai kooperatīvai pieejai nepieciešama sadarbība starp dažādām politikas nozarēm (piemēram, veselības aprūpes un sociālo palīdzības pakalpojumu sniedzējiem) visos līmeņos.

Atzīstot būtisko skolotāja un skolas vadības lomu, galvenie šajā dokumentā atspoguļotie principi tiek skatīti no izglītojamā perspektīvas, liekot bērņus un jauniešus uzmanības centrā, plānojot viņu klātbūtni (pieeja un apmeklētība), līdzdalību (kvalitatīvā mācīšanās pieredzē) un sasniegumus (rezultāti, kas gūti piedaloties mācību procesā). Šis modelis, kuru iezīmē UNESCO *Iekļaušanas vadlīnijas* (2005.g.), sasaista Aģentūras darba elementus un uzsver, ka klātbūtne – jebkādā izglītības vidē – pati par sevi ir nepietiekama. Kā uzsvēra jaunie delegāti 2011.gada novembra Eiropas Parlamentārās noklausīšanās pasākumā Briselē, izglītojamie ir aktīvi

jāiesaista savā vērtēšanā, izglītošanā un visu lēmumu pieņemšanā par nākotni.

---

3. GALVENIE PRINCIPII IEKĻAUJOŠAS PRAKSES VEICINĀŠANAI

Lai gan Aģentūras darbs vislielāko uzmanību pievērš obligātās izglītības posmam, šie principi attieksies uz visām mūžizglītības pakāpēm un posmiem, kā arī uz formālo un neformālo izglītību. Principi, kuri uzmanību pievērš izglītojamam, attieksies vienlīdz uz izglītojamiem ar un bez funkcionāliem traucējumiem, jo iekļaušana attiecas uz izglītības kvalitāti visiem izglītojamiem.

3.1 Izglītojamo viedokļu uzklauššana

Ir jāuzklausā izglītojamo, ģimeņu un to pārstāvju viedokļi, īpaši, tad, kad tiek pieņemti lēmumi, kuri ietekmē viņu dzīves.

Izglītojamie jānodrošina ar atbilstošu informāciju atbilstošos formātos, lai viņi spētu piedalīties visās diskusijās un lēmumos par savu izglītību un nākotnes plāniem.

Izglītojamiem ir jābūt tiesībām piedalīties lēmumu, kuri ietekmē viņu izglītības procesu, pieņemšanā:

- vērtēšanā – izvēloties dažādus veidus, kā parādīt to, ko viņi zina, saprot un var izdarīt, iesaistoties diskusijās par vērtēšanas informāciju un kā tā var atbalstīt turpmāku mācīšanos;
- mācību procesā – dažādu veidu pieeja informācijai, padarot to jēgpilnu un izsakot savas domas;
- plānojot savu mācīšanos, ņemot vērā personiskos faktoros;
- atbalsta nodrošināšanā, lai pārvarētu šķēršļus mācīšanās procesā, kuri nestigmatizē un neatdala no viņus vienaudžiem;
- mācību programmas izstrādē – piedalīties atbilstošu, jēgpilnu, personalizētu mērķu plānošanā; un
- mācīšanās rezultātu novērtēšanā, lai nodrošinātu mācīšanās sasniegumus un labklājību.

3.2 Izglītojamo aktīva līdzdalība

Visiem izglītojamiem ir tiesības aktīvi piedalīties skolas un sabiedrības dzīvē.

Visiem izglītojamiem jājūtas kā daļai no savas klases/skolas, jābūt novērtētiem par savu individuālo ieguldījumu sabiedriskajā dzīvē. Izglītojamie jākonsultē par jebkādu nepieciešamo papildu atbalstu, lai palīdzētu viņiem piedalīties visās aktivitātēs un piedāvātajā pieredzē.

Izglītojamiem:

- jājūtas piederīgiem un drošiem skolas vidē;
- jābūt iespējai sadarboties un piedalīties kooperatīvajā mācību procesā, kurā iesaistītas elastīgas vienaudžu grupas, lai attīstītu sociālās un komunikācijas prasmes;
- nepieciešams, lai tiktu novērtēti un atzīti viņu sasniegumi;
- jāpiedalās papildu mācību programmās un ārpusskolas aktivitātēs;
- jāuzņemas atbildība par savu mācīšanos un aktīvo lomu mācību procesā, uzturot augstas gaidas un vairojot neatkarību mācību procesā;
- jāatpazīst sava atbildība pret citiem skolā un sabiedrībā.

3.3 Pozitīva skolotāju attieksme

Visiem skolotājiem ir jābūt pozitīvai attieksmei pret visiem izglītojamiem un ir jāvēlas strādāt sadarbojoties ar kolēģiem.

Visiem skolotājiem daudzveidība ir jāuztver kā stimuls viņu pašu turpmākai izglītībai. Sākotnējā izglītībā un profesionālajā pilnveidē skolotājiem nepieciešama pieredze, kura veidos pozitīvu attieksmi un vērtības, kā arī iedrošinās viņus pētīt, pārdomāt un rast inovatīvus risinājumus jauniem izaicinājumiem, kurus radīs izglītojamo dažādība. Skolotājiem jāpieņem atbalsts no kolēģiem, kuriem ir kompetences dažādās jomās, un jāstrādā kopā, lai pārietu no individuālas uz kolektīvu pieeju darbam.

Skolotājiem:

- jāuzņemas atbildība par visiem izglītojamiem un jāuzrāda izpratne par pamatvajadzībām, kuras viņiem visiem ir vienādas, piemēram, justies droši, būt piederīgiem, izbaudīt pavadīto laiku skolā un sasniegt jēgpilnus rezultātus;

- jānovērtē un jāuzrāda apņemšanās sasniegt plašu rezultātu klāstu (ieskaitot emocionālo veselību un labklājību, sociālās prasmes), un jā sagaida augsti rezultāti no visiem izglītojamiem;
- jāsaprot, kad izglītojamiem nepieciešams atbalsts un tas jāorganizē iekļautīgi kopā ar izglītojamo, izmantojot pēc iespējas mazāk ierobežojošus apzīmējumus;
- jāpārziņina virkni resursu (ieskaitot IKT) un prasmju, lai sekmētu to efektīvu pielietošanu klasē;
- jābūt ar pozitīvu attieksmi pret inovācijām un jābūt gatavam turpināt savu personisko un profesionālo pilnveidi;
- jāsadarbojas ar un jāatbalsta kolēģi refleksijās par praksi un jāveido „komandas” zināšanas un prasmes, lai palīdzētu izglītojamiem (piemēram, individuāla atbalsta, klases stratēģiju vai pārejas plānu izstrādē);
- efektīvi jākomunicē ar izglītojamiem, vecākiem un kolēģiem no visām iestādēm un jāatbalsta sadarbības prakse, lai dotu labumu izglītojamiem.

3.4 Efektīvas skolotāju prasmes

Visiem skolotājiem jāapgūst prasmes risināt visu izglītojamo daudzveidīgās vajadzības.

Sākotnējā izglītībā un profesionālajā pilnveidē skolotāji ir jānodrošina ar prasmēm, zināšanām un izpratni, kas viņiem dos pārliecību efektīvi strādāt ar daudzām izglītojamo vajadzībām. Skolotājiem ir jāizstrādā virkni vērtēšanas un mācīšanas pieeju, lai nodrošinātu to elastīgu izmantošanu mācīšanās šķēršļu samazināšanai un līdzdalības un mācību sasniegumu nodrošināšanai. Skolotājiem jāizstrādā skaidrs loģisks pamats šo pieeju izmantošanai, atpazīstot un pārdomājot faktoros, kuri var ietekmēt mācīšanos un iespējamos šķēršļus.

Skolotājiem:

- jāvērtē izglītojamie, izmantojot dažādas pieejas, kuras ļauj izglītojamiem dažādos veidos parādīt, ko viņi zina, saprot un spēj izdarīt;
- jāizmanto atgriezeniskā saikne, lai identificētu un pārvarētu šķēršļus (fiziskos, attieksmes, organizatoriskos) mācību procesā,

un kopā ar izglītojamiem jāplāno mācību process, lai nodrošinātu, ka nākotnē tas ir pieejams, saskaņots un saistīts ar viņu dzīvi;

- jānodrošina virkni mācīšanās iespēju, kurā ir izvēle visiem izglītojamiem, ievērojot ideju par daudzdimensionālu intelektu;
- jāizmanto dažādas pieejas mācīšanai, izmantojot elastīgas grupas un ņemot vērā izglītojamo vēlmes;
- jāplāno atbilstoša mācību programma, kura nodrošina iespējas izstrādāt konsekventas pamata kompetences, kuras tiek atspoguļotas visā mācību programmā, un kuras paredz visu izglītojamo jēgpilnu iesaistīšanu mācību procesā;
- jāstrādā ar kolēģiem, lai izstrādātu individuālus plānus, kas nodrošinātu jebkāda nepieciešamā atbalsta, palīdzības un adaptācijas pielietošanu izglītojamo vajadzību risināšanai.

3.5 Mērķtiecīga skolas vadība

Skolas vadībai jāciema personāla daudzveidība tāpat, kā izglītojamo daudzveidība, jāiedrošina koleģialitāte un jāatbalsta inovācijas.

Efektīvai iekļaujošai praksei nepieciešama iztēles bagāta vadība visos līmeņos, kura demonstrē iekļaujošas vērtības un veido pozitīvu ētosu un mācību vidi, kas ir pamatā kvalitatīvai izglītībai. Iekļaujošām vērtībām ir jāparādās visos skolā pieņemtajos normatīvajos dokumentos un attīstības plānos, un tām jāparādās skolas vadības, personāla un izglītojamo abpusējās, atbalstošās darba attiecībās un praksē.

Skolu vadībai:

- jāizveido pozitīvs ētoss un mācīšanās kultūra, kas skaidri atspoguļo viņu vīziju un iekļaujošas vērtības, kā arī pārliecību visos skolas dzīves aspektos;
- jānodrošina, ka iekļaušana un izglītojamo labklājība ir uzmanības centrā visos skolas darbības plānos un redzama visā skolas darbā;
- skolas darbs ir jāorganizē tā, lai izvairītos no kategoriju piešķiršanas izglītojamiem, piemēram, jāveido elastīgas, jauktas grupas dažādām aktivitātēm;

-
-
- aktīvi jāstrādā, lai veicinātu reakciju uz izglītojamo daudzveidību, paplašinot iespējas, kas viņiem pieejamas parastajā mācību vidē;
  - jāiedrošina un jādod iespējas personālam pilnveidot savas kompetences, lai strādātu ar vajadzību dažādību, izmantojot dažādas pieejas, kā arī jāveicina personāla kompetences ieguldījums visas skolas mācību vidē;
  - jāatbalsta personāla refleksija par praksi un viņu kļūšana par neatkarīgiem izglītojamiem mūža garumā;
  - efektīvi jāpārvalda resursi un jānodrošina, ka tie atspoguļo un respektē izglītojamo daudzveidību skolā;
  - radoši jāizmanto finansējuma avoti, lai nodrošinātu fizisku pieeju ēkām un atbilstošu atbalstu (ieskaitot tehniskos palīglīdzekļus/IKT) visiem izglītojamiem;
  - jānodrošina efektīva uzraudzība, pašanalīze un skolēncentrēta vērtēšana, kas ņemtu vērā visu skolēnu akadēmiskos un cita veida sasniegumus;
  - jāizmanto uzraudzības un vērtēšanas rezultāti, lai sniegtu informāciju plānošanai un stratēģiskajiem uzlabojumiem, lai pilnveidotu skolas kapacitāti, kas atbalstītu maksimālu progresu visiem izglītojamiem;
  - jānodrošina iedarbīgs konsultatīvais atbalsts visam personālam un jāuzņemas starpnieka loma ārējā spiediena mazināšanā, nodrošinot skaidru pamatojumu skolas izvēlētajai pieejai;
  - jāvada speciālistu personāls un gan iekšējais, gan ārējais tīkls, lai uzņemtos kopīgu atbildību un strādātu sadarbībā, lai sekmētu mācību programmas un ārpusstundu aktivitāšu pieejamību visiem izglītojamiem;
  - efektīvi jākomunicē ar vietējo sabiedrību, starpnozaru atbalsta pakalpojumu sniedzējiem un speciālās izglītības vidi, lai nodrošinātu holistisku un koordinētu pieeju izglītojamiem un viņu ģimenēm, atpazīstot plašāku vajadzību nodrošināšanas nozīmi mācīšanās sekmēšanai.

3.6 Saskaņoti starpnozaru pakalpojumi

Katrai skolai ir jābūt pieejai starpnozaru pašvaldības atbalsta pakalpojumiem.

Bērniem un jauniešiem neveiksies izglītības procesā, ja netiks risinātas viņu pamata veselības, sociālās un emocionālas vajadzības. Tam nepieciešams nodrošināt atbalstu ģimenēm un pašvaldībām, kā arī veselības aprūpes un sociālās palīdzības pakalpojumu sniedzējiem jāsadarbojas un jānodrošina holistisku pieeju.

Starpnozaru pakalpojumiem sniedzējiem:

- jādemonstrē labas darba attiecības un efektīva komunikācija ar un starp dažādām nozarēm/pakalpojumu sniedzējiem un skolām. Tiem jāveicina informācijas aprīte un jānodrošina atbilstošs un laicīgs atbalsts, kas risina papildu vajadzības (piem., terapijas un medicīniskās vajadzības, garīgās veselības vajadzības u.c.);
- jāstrādā ciešā sadarbībā ar vecākiem un izglītojamiem, lai stiprinātu saikni starp ģimeni, skolu un starpnozaru komandu;
- jāstrādā ar skolām, lai iesaistītu visas ieinteresētās puses, tajā skaitā vietējās speciālās skolas, savā atbalsta tīklā un jāmeklē inovatīvus veidus, kā dalīties ar kompetenci.

---

4. NOSLĒGUMA KOMENTĀRI

Balstoties uz Aģentūras veikto darbu un īpaši uz galvenajiem principiem, kas atspoguļoti 2009.gadā rekomendācijās, šis dokuments izklāsta dažus ļoti būtiskus apsvērumus iekļaujošas prakses veicināšanai.

Atzīstot skolotāju lomas nozīmi, Eiropas Kopienu Komisija (2006.) nosaka: „Vissvarīgākie efektivitātes un taisnīguma faktori ir skolotāju kvalitāte, pieredze un motivācija, kā arī viņu izmantotās mācību metodes. Strādājot kopā ar vecākiem un skolēnu atbalsta dienestiem, skolotāji var spēlēt galveno lomu, lai nodrošinātu skolēnu no visnelabvēlīgākās vides līdzdalību” (6 lp.).

Aģentūras direktors Kors Meijers (Cor Meijer), uzstājoties Pasaules ziņojuma par traucējumiem prezentācijas pasākumā (2011.gada jūnijā) teica: „Mēs varam runāt par iekļaušanu daudzos līmeņos: konceptuālā līmenī, politikas līmenī, normatīvu un pētījumu līmenī, bet galu galā, tas ir skolotājs, kuram ir jātiek galā ar dažādiem skolēniem vienā klasē! Tas ir skolotājs, kurš īsteno iekļaujošas izglītības principus.”

Galvenie principi, kas iezīmēti šajā dokumentā, ja tos apstiprina principi, kas 2009.gadā izstrādāti politikas veidotājiem, varētu palīdzēt skolotājiem un citiem praktiķiem veidot daudz iekļaujošāku praksi un efektīvi risināt daudzveidīgās vajadzības, kuras sastopamas vispārizglītošajās klasēs.

5. PAPILDU INFORMĀCIJA

Visa informācija, kura tiek izmantota šajā dokumentā, ir atrodamā Aģentūras „Galvenie principi” prakses sadaļas tīmekļa vietnē: <http://www.european-agency.org/agency-projects/key-principles>

Tajā skaitā:

- Aģentūras pētījumu, kuri atbalsta katru no trešajā nodaļā aprakstītajiem galvenajiem principiem, pierādījumu „matrice”;
- Saites uz visām Aģentūras publikācijām un materiāliem, kas minēti šajā dokumentā.

5.1 Aģentūras resursi

- *Speciālā izglītība Eiropas valstīs* (2003.)
- *Speciālo vajadzību izglītība Eiropā – tematiska publikācija* (1.sējums 2003.un 2.sējums 2006.)
- *Iekļaujoša izglītība un darbs klasē vidējās izglītības posmā* (2005.)
- *Jauniešu viedoklis par speciālo vajadzību izglītību* (2005.)
- *Agrīnā iejaukšanās* (2005.)
- *Individuālie pārejas plāni* (2006.)
- *Mācību sasniegumu vērtēšana iekļaujošā mācību vidē* (2007.un 2009.)
- *Jaunās balsis: Nodrošinot dažādību izglītībā* (2008.)
- *Jauniešu viedoklis par iekļaujošo izglītību. Lisabonas deklarācija* (2007.)
- *Iekļaujošas vērtēšanas īstenošana* (2009.); *Vērtēšana mācīšanās veicināšanai un skolēni ar speciālām izglītības vajadzībām* (2009.); *Iekļaujošas vērtēšanas pielietošana praksē* (2009.); *Kipras rekomendācijas iekļaujošai vērtēšanai* (2009.)
- *Indikatoru izstrādāšana – iekļaujošai izglītībai* (2009.)
- *Multikulturālā daudzveidība un speciālo vajadzību izglītība* (2009.)
- *Agrīnā iejaukšanās – Progress un attīstības tendences 2005.–2010.gads* (2010.)

-
-
- *Iekļaujoša izglītība darbībā – projekta struktūra un loģiskais pamatojums* (2010.)
  - *Skolotāju izglītība iekļaušanai – literatūras apskats* (2010.)
  - *IKT personu ar funkcionāliem traucējumiem izglītībā* (2011.)
  - *Skolotāju izglītība iekļaušanai Eiropas valstīs* (2011.)
  - *Līdzdalība iekļaujošā izglītībā – indikatoru veidošanas struktūra* (2011.).

5.2 Citi resursi

Apvienoto Nāciju Organizācija (2006) *Konvencija par personu ar invaliditāti tiesībām*, Ņujorka: Apvienoto Nāciju Organizācija

Eiropas Kopienu Komisija (2006) *Communication from the Commission to the Council and to the European Parliament. Efficiency and equity in European education and training systems*. Brisele, 8.9.2006 COM(2006) 481 final http://ec.europa.eu/education/policies/2010/doc/comm481_en.pdf

Eiropas Kopienu Komisija (2010) *Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. European Disability Strategy 2010–2020: A Renewed Commitment to a Barrier-Free Europe*. Brisele, 15.11.2010 COM (2010) 636 final <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:0636:FIN:EN:PDF>

Eiropas Savienības Padome (2009) *Padomes secinājumi (2009.gada 12.maijā) par stratēģisku sistēmu Eiropas sadarbībai izglītības un apmācības jomā („ET 2020”)* (2009/C 119/02) <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2009:119:0002:010:EN:PDF>

Eiropas Savienības Padome (2010) *Padomes secinājumi par izglītības un apmācības sociālo dimensiju* 3013th Education, Youth and Culture Council meeting 11/05/2010 http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_Data/docs/pressdata/en/educ/114374.pdf

Eiropas Savienības Padome (2011) *Padomes secinājumi par izglītības un apmācības lomu stratēģijas Eiropa 2020 īstenošanā* (2011/C 70/01) <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2011:070:0001:0003:EN:PDF>

Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācija (2007) *No more failures: Ten steps to equity in education*, OECD, Parīze

Pasaules Veselības Organizācija (2011) *Pasaules ziņojums par funkcionāliem traucējumiem*. Ženēva, Šveice, PVO

UNESCO (2005) *Iekļaušanas vadlīnijas: Nodrošināt visiem pieeju izglītībai*. UNESCO, Parīze

UNESCO (2009) *Politikas vadlīnijas par iekļaušanu izglītībā*. UNESCO, Parīze http://unesdoc.unesco.org/Ulis/cgibin/ulis.pl?catno=177849&set=4A9F89E7_2_250&gp=1&ll=1

LV

Pirmā ziņojuma Galveno principu sērijā pamatā bija Aģentūras publikācijas līdz 2003.gadam. Turpmākā Aģentūras darba apskats tika publicēts 2009.gadā dokumentā *Galvenie principi kvalitātes veicināšanai iekļaujošā izglītībā – Rekomendācijas politikas veidotājiem*.

Abas publikācijas sniedz Aģentūras tematiskā darbā iegūto datu, kas atbalsta iekļaujošas izglītības politikas veidošanu, sintēzi.

Šī, trešā dokumenta, Galveno principu sērijā pamatā arī ir Aģentūras tematiskais darbs, kas veikts kopš 2003.gada, bet galveno uzmanību tas pievērš svarīgākajiem prakses principiem, kas atbalsta kvalitātes nodrošināšanu iekļaujošā izglītībā. Šo ziņojumu ir sagatavojuši politikas veidotāji un praktiķi gan pašiem politikas veidotājiem, gan citiem speciālistiem, kuri nodrošina izglītības vadību. Dokumenta mērķis ir parādīt galveno prakses principu apkopojumu, kuri varētu būt būtiski kvalitatīva atbalsta nodrošināšanā izglītojamiem ar daudzveidīgām vajadzībām vispārīglītojošās izglītības iestādēs.

Cerams, ka šīs galveno principu rekomendācijas sniegs atbalstu daudz iekļaujošāku izglītības sistēmu attīstībai Eiropas valstīs.

